

REFERENCES

1. Zakon Ukrainy «Pro osvitu» [Law of Ukraine «On Education»] vid 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: [<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214519>](<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>) [in Ukrainian].
2. Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu» [Law of Ukraine «On Higher Education»] vid 01.07.2014 № 1556-VII. URL: [<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/155618>](<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>) [in Ukrainian].
3. Kolupaieva, A. A. (2009). Inkluzivna osvita: realii ta perspektyvy: monohrafiia. [Inclusive education: realities and prospects] Kyiv: Samit-Knyha, 272 s. [in Ukrainian].
4. Poriadok orhanizatsii inkluzyvnoho navchannia v zakladakh fakhovoi peredvyshchoi ta vyshchoi osvity, [Procedure for organizing inclusive education in institutions of professional pre-higher and higher education] zatverdzenyi Nakazom MON №1054 vid 21.09.2021. [in Ukrainian].
5. Talanchuk, O. M. (2018). Psykholoho-pedahohichni zasady suprovodu studentiv z invalidnistiu v osvitnomu protsesi vyshchoho navchalnoho zakladu [Psychological and pedagogical principles of supporting students with disabilities in the educational process of a higher educational institution]: dys. ... kand. ped. nauk. Kyiv, 250 s. [in Ukrainian].
6. CAST (2018). Universal Design for Learning Guidelines version 2.2. Retrieved from <http://udlguidelines.cast.org> [in English].
7. Gitterer, S., & Eder, F. (2021). Inclusive Higher Education: A Critical Review of the Literature. *European Journal of Special Needs Education*, 36(1), 1–16. [in English].
8. Rose, D. H., & Meyer, A. (2002). Teaching every student in the digital age: Universal design for learning*. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development. [in English].
9. United Nations. (2006). Convention on the Rights of Persons with Disabilities. Retrieved from <https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html>](<https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html>) [in English].

Матеріал надійшов до редакції 26.06.2025 р.

УДК 37.013:376

Віталій Литовченко,

доктор філософії (PhD), старший викладач кафедри психології Приватного вищого навчального закладу «Медико-Природничий Університет», член Молодіжної ради при Міністерстві охорони здоров'я України

E-mail: realvitalylytovchenko@ukr.net

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0003-1869-6168>

Vitalii Lytovchenko,

Doctor of Philosophy (PhD), Senior Lecturer of the Department of Psychology of the Private Higher Educational Institution «Medical and Natural Sciences University», member of the Youth Council under the Ministry of Health of Ukraine

Приватний вищий навчальний заклад «Медико-Природничий Університет»,

Миколаїв, Україна

проспект Богоявленський, 43-А, Миколаїв, 54018, Україна

Private Higher Educational Institution «Medical and Natural Sciences University»,

Mykolaiv, Ukraine

43-A Bogoyavlenskyi Avenue, Mykolaiv, 54018, Ukraine

БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ У ВИЩІЙ МЕДИЧНІЙ ОСВІТІ: ЗАЛУЧЕННЯ СТУДЕНТІВ З ООП ДО ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ACCESSIBILITY IN HIGHER MEDICAL EDUCATION: ENGAGING STUDENTS WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS IN RESEARCH ACTIVITIES

Анотація. Політика безбар'єрності у вищій освіті передбачає забезпечення рівного доступу до освітніх послуг на кожному з етапів «життєвого циклу студента» (від вступу до працевлаштування). В умовах воєнного часу питання безбар'єрності актуалізувалися більшою мірою, адже підтримки потребують як вразливі групи, так і військові, ветерани, люди, які вимушено залишили місце проживання, та інші. Актуальним аспектом у контексті проблеми безбар'єрності розглядаємо питання

створення можливостей залучення здобувачів вищої медичної освіти з особливими освітніми потребами до дослідницької та викладацької діяльності.

Метою статті є коротко представити актуальні аспекти безбар'єрності у вищій медичній освіті: можливості здобуття медичної освіти для осіб з особливими освітніми потребами, актуальний досвід; доступність освіти для бойових медиків; залучення студентів медичних спеціальностей до наукової діяльності в контексті розширення можливостей професійного розвитку.

Основними *методами* визначено: теоретичний аналіз публікацій, представлених у наукових виданнях, включених до наукометричних баз даних PubMed, Scopus, Web of Science, Index Copernicus, Ulrich's Periodicals; узагальнення досвіду роботи у складі Молодіжної ради при МОЗ України (Наказ МОЗ України від 24.09.2024 р. № 1642), обговорення проблем безбар'єрності у медичній освіті, повернення бойових медиків до роботи в медицині, здобуття медичної освіти <https://moz.gov.ua/uk/molodizhna-rada-pri-moz-ukrayini>; обговорення у фокус-групах за участі студентів у межах викладання на кафедрі психології Приватного вищого навчального закладу «Медико-Природничий Університет», кафедрі стоматології Інституту післядипломної освіти Національного медичного університету імені О.О. Богомольця; узагальнення досвіду проходження інтернатури на базі Української військово-медичної академії.

Зроблено *висновок* про актуальність проблеми безбар'єрності медичної освіти, залучення бойових медиків до навчання за медичними спеціальностями. Водночас доцільно враховувати, що набутий практичний досвід може стати цінною основою для наукової та викладацької роботи. Залучення студентів-медиків з особливими освітніми потребами до дослідницької діяльності сприятиме покращенню їхнього психоемоційного стану, водночас активізує проведення актуальних досліджень, міжнародних проєктів, інноваційну діяльність, зокрема з питань доступності в медицині.

Ключові слова: медична освіта, здобувачі освіти з особливими освітніми потребами, доступність медичної освіти, безбар'єрність в освіті, інклюзивний підхід, дослідницька діяльність у медичній освіті.

Abstract. The policy of accessibility in higher education involves ensuring equal access to educational services at each stage of the «student life cycle» (from admission to employment). In wartime, issues of accessibility became more relevant, because vulnerable groups such as military personnel, veterans, people who were forced to leave their place of residence, and others need support. As a relevant aspect in the context of the problem of accessibility, we consider the issue of creating opportunities for involving higher medical education students with special educational needs in research and teaching activities.

The purpose of the article is to briefly present current aspects of barrier-free education in higher medical education: opportunities for obtaining medical education for people with special educational needs, current experience; accessibility of education for combat medics; involvement of students of medical specialties in scientific activities in the context of expanding opportunities for professional development.

The main methods are: theoretical analysis of publications presented in scientific publications included in the scientometric databases PubMed, Scopus, Web of Science, Index Copernicus, Ulrich's Periodicals; generalization of experience in the Youth Council under the Ministry of Health of Ukraine (Order of the Ministry of Health of Ukraine dated 09/24/2024 No. 1642), discussion of the problems of barrier-free medical education, the return of combat medics to work in medicine, obtaining medical education <https://moz.gov.ua/uk/molodizhna-rada-pri-moz-ukrayini>; focus group discussions with students participating in teaching at the Department of Psychology of the Private Higher Educational Institution "Medical and Natural University", the Department of Dentistry of the Institute of Postgraduate Education of the O.O. Bogomolets National Medical University; generalization of the experience of completing an internship at the Ukrainian Military Medical Academy.

The conclusion is made about the relevance of the problem of barrier-free medical education, the involvement of combat medics in training in medical specialties. At the same time, it is advisable to take into account that the acquired practical experience can become a valuable basis for scientific and teaching work. The involvement of medical students with special educational needs in research activities will contribute to the improvement of their psycho-emotional state, while at the same time activating the conduct of relevant research, international projects, and innovative activities, in particular on issues of accessibility in medicine.

Key words: medical education, students with special educational needs, accessibility of medical education, barrier-free education, inclusive approach, research activities in medical education.

Актуальність проблеми. Одним із важливих векторів розвитку сучасної освіти є реалізація принципів безбар'єрності, створення інклюзивного середовища, де всі здобувачі освіти мають рівні можливості для навчання, спілкування, особистісного й професійного зростання. В умовах воєнного часу питання безбар'єрності актуалізувалися більшою мірою, адже підтримки потребують такі вразливі групи, як військові, ветерани, люди, які вимушено залишили місце проживання, та інші.

Політика безбар'єрності у вищій освіті передбачає забезпечення рівного доступу до освітніх послуг на кожному з етапів «життєвого циклу студента» (від вступу до працевлаштування). За статистичними даними МОН України, у 2025 р. створено 17 нових центрів підтримки студентів у закладах вищої освіти, загалом пілотний проєкт діє у 21 університеті України. Центри надають консультації вступникам, забезпечують інклюзивний освітній процес, психологічну

підтримку, адаптацію студентів до навчання та кар'єрні сервіси. Також створено додаткові можливості для здобуття освіти ветеранами. У 2025 р. до ЗВО вступило 19 259 осіб, що на 4,5 тисячі більше, ніж торік (Реалізація політики безбар'єрності в освіті. МОН України, 2025).

Одним із дотичних питань, особливо в контексті вищої освіти, є проблема реінтеграції бойових медиків, зокрема доступу до навчання на медичних спеціальностях та подальшій роботі в цивільній медицині. За матеріалами Міністерства оборони України, бойові медики, які рятують життя поранених побратимів і мають значний досвід надання медичної допомоги в екстремальних умовах, не завжди мають відповідну медичну освіту. Відтак важливим є спрощення доступу до профільної освіти для цієї категорії громадян, що сприятиме їхній подальшій професійній самореалізації (Відтепер бойові медики мають спрощений доступ до роботи в цивільній медицині. МОН України, 2025).

Відповідно до змін у нормативних документах в межах реалізації Програми Міністерства у справах ветеранів спільно з МОН, МОЗ (у 2025 р. реалізується пілотний проєкт; програма стартує у 2026 р.) бойові медики зможуть вступити на навчання за спрощеною процедурою і опанувати спеціальність у сфері охорони здоров'я (без складання НМТ; за скороченими програмами із визнанням досвіду, здобутого в бойових умовах; дистанційно). Реалізація Програми сприятиме визнанню і використанню унікального досвіду, набутого у надзвичайно складних умовах війни (Відтепер бойові медики мають спрощений доступ до роботи в цивільній медицині. МОН України, 2025).

Актуальним аспектом у контексті проблеми безбар'єрності розглядаємо питання створення можливостей залучення здобувачів вищої медичної освіти до дослідницької діяльності, наукових проєктів. Відповідність критеріям оцінювання якості освітньої програми Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (2024) передбачає, що ЗВО забезпечує поєднання навчання і досліджень під час реалізації освітньої програми відповідно до рівня вищої освіти, спеціальності та мети освітньої програми, зокрема дослідницька діяльність має бути складовою освітнього процесу; доцільно передбачити

використання дослідницьких методів навчання (проблемно-орієнтованого навчання, навчання на основі проєктів, вивчення кейсів, методів моделювання тощо), виконання пошукових завдань, індивідуальних та групових дослідницьких проєктів; для здобувачів освіти необхідно забезпечити доступ до інструментів (зокрема, спеціалізованого програмного забезпечення) і технологій, які використовуються для досліджень, передбачити можливість працювати в лабораторіях, наукових центрах, клініках тощо (Бутенко, Денискіна, Єременко, Книш, Сімшаг, Требенко, 2024).

Реалізація такої позиції сприяє фаховій підготовці студентів, розширює їхні можливості щодо працевлаштування та кар'єрного зростання, забезпечує якість медичної допомоги і з точки зору кваліфікації фахівців, і з точки зору наукових підходів. «Медична освіта має обов'язково поєднуватись з практичними навичками та наукою» (Ляшко, 2024).

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових публікацій із проблем інклюзії у вищій освіті А. Bjørnerås, E. Langørgen, A. Witsø, L. Kvam, D. Myhr, J. Andersen, ... S. Horghagen (2023) засвідчує, що студенти з інвалідністю стикаються зі складними бар'єрами щодо участі та прийняття у вищій освіті, а також стикаються з труднощами при переході до працевлаштування (Bjørnerås, Langørgen, Witsø, Kvam, Myhr, Andersen, ... Horghagen, 2023).

Автори наукових публікацій зазначають, що студенти-медики відіграють важливу роль як майбутні науковці та викладачі. За результатами аналізу літератури з проблеми student-as-teacher (SaT) – «студент як вчитель/викладач», «студентське викладання», яка включає формальну підготовку до проведення досліджень та викладацької діяльності, зокрема формування педагогічних навичок, науковці А. Коен, Й. Штайнерт, Сеа Е. Руано (2022) визначили рекомендації для розроблення навчальної програми student-as-teacher (SaT) в контексті медичної освіти на основі компетентнісного підходу.

Зокрема, автори пропонують чотири керівні принципи для навчальних програм SaT: навчання навичкам викладання має бути офіційно реалізовано в

медичній освіті та, за можливості, бути обов'язковим; курс з формування навичок викладання має впроваджуватися поступово, упродовж реалізації освітніх програм від бакалаврату до аспірантури; зміст навчальної програми узгоджується з попередніми програмами та місцевим контекстом; доцільно передбачити реальні можливості для студентів щодо практики викладання. Дослідники також представляють рекомендації щодо змісту програми, методів навчання та оцінювання (Cohen, Steinert, & Ruano Cea, 2022).

Метою статті є коротко представити актуальні аспекти безбар'єрності у вищій медичній освіті: можливості здобуття медичної освіти для осіб з особливими освітніми потребами, актуальний досвід; доступність освіти для бойових медиків; залучення студентів медичних спеціальностей до наукової діяльності в контексті розширення можливостей професійного розвитку.

Основними **методами** визначено: теоретичний аналіз публікацій, представлених у наукових виданнях, включених до наукометричних баз даних PubMed, Scopus, Web of Science, Index Copernicus, Ulrich's Periodicals; узагальнення досвіду роботи у складі Молодіжної ради при Міністерстві охорони здоров'я України (Наказ МОЗ України від 24.09.2024 р. № 1642), обговорення проблем безбар'єрності у медичній освіті, повернення бойових медиків до роботи в медицині, здобуття медичної освіти <https://moz.gov.ua/uk/molodizhnarada-pri-moz-ukrayini>; обговорення у фокус-групах за участі студентів у межах викладання на кафедрі психології Приватного вищого навчального закладу «Медико-Природничий Університет», кафедрі стоматології Інституту післядипломної освіти Національного медичного університету імені О.О. Богомольця; узагальнення досвіду проходження інтернатури на базі Української військово-медичної академії.

Результати дослідження. Варто зазначити, що розвиток інклюзивної освіти в Україні враховує прогресивні практики та досвід інших країн. Зокрема, канадський досвід інклюзії, що стало можливим завдяки реалізації спільних проєктів, співробітництву наукових установ, закладів освіти, громадських організацій. Університети Канади характеризуються високим рівнем

безбар'єрності, доступності, реалізації принципу універсального дизайну освітнього середовища, зокрема щодо організації фізичного простору (пандуси, надписи шрифтом Брайля, кнопки на всіх дверях для автоматичного відкриття тощо). З власного досвіду виконання навчальної програми в межах канадської системи освіти можемо зазначити, що в інформаційних матеріалах закладів освіти щодо інклюзії та різноманіття (буклети, брошури, сайти тощо) перші позиції займає мультикультурне розмаїття, гендерні питання і вже наступні аспекти стосуються здобувачів з особливими освітніми потребами, з інвалідністю. Отже, в освітній політиці, діяльності закладів вищої освіти Канади широко представлено мультикультурний аспект.

Треба звернути увагу, що загалом українські виші не мають досвіду мультикультурного різноманіття, проте в українських медичних закладах освіти традиційно навчалось багато іноземних студентів, які формували мультикультурну політику закладу (хоча іноземні студенти і перебували в окремих групах в межах певного факультету, проте брали участь у спільних конференціях, наукових гуртках тощо). Тому такі традиційні позиції щодо різноманіття студентів могли б стати гарним підґрунтям для широкого впровадження інклюзивної політики.

Водночас в українській вищій освіті наявний досвід вирішення питань безбар'єрності та створення рівних можливостей для усіх студентів, незалежно від наявності особливих потреб, інвалідності чи труднощів, зумовлених воєнними діями.

Прикладом реалізації безбар'єрності у медичній освіті є досвід провідних профільних вишів України. Так, у Національному медичному університеті імені О. О. Богомольця, як зазначає проректор О. Науменко (2025), безбар'єрність забезпечується не лише організаційними та логістичними умовами, а також створенням психологічно комфортного середовища, зокрема налагоджено міжгалузеве співробітництво (укладено Меморандум про співпрацю) із провідними науковими установами – Відділенням психології та спеціальної освіти Національної академії педагогічних наук України, зокрема Українським

науково-методичним центром практичної психології і соціальної роботи та Інститутом спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка. Така взаємодія забезпечує ефективну комунікацію установ-партнерів для спільних досліджень, освітніх та освітньо-наукових програм, курсів підвищення кваліфікації з проблем інклюзії й ментального здоров'я. О. Науменко наголошує, що безбар'єрність для НМУ – «це операційний стандарт, що поєднує європейські рамки якості, міжвідомчу співпрацю, цифрову доступність і відповідальну етику даних. На цій основі університет вибудовує три пріоритети розвитку: освіта (оновлені програми, супервізійні та симуляційні формати), наука (спільні дослідження, відкриті дані та відтворюваність результатів) і клінічна практика (міждисциплінарні маршрути допомоги, включно з наданням послуг ментального здоров'я з використанням телекомунікаційних технологій)» (Досвід забезпечення безбар'єрності освіти в НМУ представили на міжнародному конгресі. НМУ імені О. О. Богомольця, 2025).

У Харківському національному медичному університеті здійснюється робота щодо забезпечення вимог безбар'єрності та рівного доступу до освіти. Керівництво зазначає, що університет – це простір, де кожна людина має відчувати себе комфортно, впевнено та захищено, а інклюзія – це передусім про створення дружнього та толерантного соціального середовища. У контексті проблеми, що досліджується, варто зазначити, що на базі психологічної служби ХНМУ діють програми «Школа молодого лектора» та «Школа молодого викладача», які спрямовані на підготовку та підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників, зокрема щодо роботи зі студентами з особливими освітніми потребами (Безбар'єрність та інклюзивність в закладах вищої медичної освіти. МОЗ України).

Актуальним питанням для української вищої освіти є питання створення можливостей для осіб, які були в війську на посадах парамедиків або бойових медиків, залишили службу через важкі поранення і планують здобути вищу медичну освіту, зважаючи на великий практичний досвід, отриманий в умовах реальних бойових дій. Певні труднощі на шляху вирішення такого завдання можуть бути зумовлені специфікою саме медичної освіти – медичні

спеціальності належать до регульованих, завжди відзначались меншою гнучкістю (обмеженні можливості впровадження індивідуальних освітніх траєкторій, незначна кількість курсів за вибором тощо).

В історичній парадигмі сучасної медичної освіти існувало два етапи, що є ключовими в контексті наукової діяльності здобувачів освіти на рівні магістратури. Перший етап, коли здобувачам для здобуття ступеня магістра потрібно було написати кваліфікаційну роботу, в якій висвітлювалися результати наукового дослідження. І другий, який діє сьогодні і полягає в тому, що абітурієнти медичних вишів одразу вступають після складання ЗНО (НМТ) на рівень магістра та здобувають відповідну ступінь за результатами поточних оцінок та іспитів, зокрема, за умови успішного складання ЄДКІ, до якого входять тести КРОК та структурований практичний іспит, метою якого є оцінювання мануальних навичок та комунікаційної компоненти. Такі підходи до навчання дають змогу готувати клініцистів та практикуючих лікарів, проте не достатньою мірою мотивують студентську молодь до дослідницької діяльності, яка реалізується лише в межах наукових гуртків.

Скасування обов'язкової наукової роботи для студентів медиків було зумовлено тим, що досить важко забезпечити дослідження, пов'язані з клінікою в умовах, коли здобувач не має достатньо практичного досвіду та відповідної вибірки пацієнтів. Отже, студентські роботи можуть бути сфокусовані більшою мірою на аналізі літератури, проведенні опитувань, аналізі історій хвороб, складених іншими медичними працівниками.

Також серед проблем, які спостерігалися в наукових роботах студентів, досить часто були проблеми щодо академічної доброчесності (студенти не були обізнані з правилами роботи з науковими джерелами, оформленням посилань тощо); вносилися недостовірні дані клінічних досліджень або було порушено методологію. Негативними чинниками виступали: відсутність часу в наукових керівників, відсутність достатньої мотивації для виконання таких робіт на належному рівні, важкість проведення досліджень в умовах воєнного часу, бойових дій тощо.

Перевагою виконання студентами наукових робіт в обов'язковому порядку є: навчання здобувачів шукати та користуватися науковими джерелами, розумітися на клінічних дослідженнях в майбутньому; формування наукової культури щодо участі в конференціях, семінарах; здатність роботи в міждисциплінарних групах під час виконання досліджень тощо.

У межах безбар'єрності щодо вищої медичної освіти для осіб, що були на посадах бойових медиків та парамедиків в умовах ведення військових дій або були долучені до евакуаційної роботи на стабілізаційних пунктах, питання здобуття вищої освіти є важливим для подальшої інтеграції у цивільну медицину.

Водночас доцільно враховувати такі позиції:

– такі особи можуть мати особливі потреби/інвалідність, що у певних випадках стане перешкодою для роботи в практичній медицині згідно з вимогами та посадовими інструкціями; саме тоді набутий великий практичний досвід може стати цінною основою для наукової та викладацької роботи;

– для ветеранів у ЗВО створюються можливості застосування власного унікального медичного досвіду не лише у практичній діяльності, але також для ознайомлення фахової спільноти з проблемами та викликами, а також способом їх подолання в умовах бойових дій під час освітніх і наукових заходів;

– залучення до освітнього середовища університету сприятиме покращенню психоемоційного стану ветерана, особливо за умови наявності травматичного досвіду, психологічних та емоційних проблем внаслідок роботи в умовах бойових дій.

Активізація дослідницької діяльності студентів-медиків, зокрема бойових медиків сприятиме:

– збільшенню кількості наукових досліджень, що стосуються безбар'єрності та доступності медичних послуг;

– підвищенню наукової активності, зокрема в галузі стоматології, яка характеризується значним фокусуванням на практичних навичках,

симуляційному навчанні, але водночас більшість інноваційних підходів є результатом досліджень іноземних колег;

– підвищенню якості студентських наукових конференції та молодіжних журналів за рахунок робіт магістрів медицини, а не лише аспірантів та молодих науково-педагогічних працівників.

Висновки та перспективи подальших досліджень. За результатами узагальнення результатів дослідження визначено, що проблема безбар'єрності у вищій медичній освіті, доступність освіти для бойових медиків є соціально значущою та потребує подальшого вивчення. Актуальним аспектом у такому контексті є залучення студентів до дослідницької діяльності.

Позиції щодо відновлення наукових робіт в медичних ЗВО сьогодні є дискусійними, водночас існують більш швидкі рішення, які може бути впроваджено. Зокрема, окремі академічні групи на курсі, які будуть мати науковий профіль, що дасть можливість створити більш сталий майданчик для дослідницької діяльності (сьогодні більшість наукових гуртків працюють не системно, викладачі залучені до керівництва на громадських засадах, роботу спрямовано на проведення практичних майстер-класів). Здобувачі в таких групах більшою мірою будуть фокусувати увагу на науково-теоретичній роботі з метою подальшого працевлаштування на теоретичні кафедри, у наукові інститути; наукове середовище сприятиме створенню умов для проведення спільних досліджень з викладачами, міжнародними партнерами, активізації інноваційної діяльності у закладах вищої освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Реалізація політики безбар'єрності в освіті: результати 2025 року.* (2025). МОН України. URL: <https://mon.gov.ua/news/realizatsiia-polityky-bezbariernosti-v-osviti-rezultaty-2025-roku?v=6911ea19b12d3> (дата звернення: 23.09.2025).
2. *Відтепер бойові медики мають спрощений доступ до роботи в цивільній медицині та навчання на медичних спеціальностях.* (2025). МОН України.

3. Бутенко, А., Денискіна, Г., Єременко, О., Книш, О., Сімшаг, І., & Требенко, О.. (2024). Роз'яснення щодо застосування Критеріїв оцінювання якості освітньої програми: методичний посібник. Київ : Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти.

4. Ляшко, В. (2024). Постійний розвиток, інновації та залучення міжнародного досвіду у медичну сферу. МОЗ України. URL: <https://moz.gov.ua/uk/postijnij-rozvitok-innovacii-ta-zaluchennja-mizhnarodnogo-dosvidu-u-medichnu-sferu---cili-dlja-derzhavi-na-najblizhchi-roki--#!> (дата звернення: 23.09.2025).

5. Bjørnerås, A. B., Langørgen, E., Witsø, A. E., Kvam, L., Myhr, D., Andersen, J. M. R., ... Horghagen, S. (2023). Disabled student ambassadors promote inclusion in Norwegian higher education: building competencies and strategies for the future. *Disability & Society*, 40(2), 354–378. <https://doi.org/10.1080/09687599.2023.2279490> URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09687599.2023.2279490#d1e593>

6. Cohen, A., Steinert, Y., & Ruano Cea, E. (2022). Teaching Medical Students to Teach: A Narrative Review and Literature-Informed Recommendations for Student-as-Teacher Curricula. *Academic medicine : journal of the Association of American Medical Colleges*, 97(6), 909–922. <https://doi.org/10.1097/ACM.0000000000004608>

7. Досвід забезпечення безбар'єрності освіти в НМУ представили на міжнародному конгресі. (2025). НМУ імені О.О. Богомольця. URL: <https://nmuofficial.com/news/dosvid-zabezpechennya-bezbar-vernosti-osvity-v-nmu-predstavyly-na-mizhnarodnomu-kongresi/> (дата звернення: 23.09.2025).

8. Безбар'єрність та інклюзивність в закладах вищої медичної освіти. МОЗ України. URL: <https://moz.gov.ua/storage/uploads/894a9107-90f1-4f30-877e-90e149e20a0f/Безбар'єрність-в-ХНМУ.pdf> (дата звернення: 23.09.2025).

REFERENCES

1. Realizatsiia polityky bezbariernosti v osviti: rezultaty 2025 roku [Implementation of the policy of barrier-free education: results for 2025]. (2025). MON Ukrainy. <https://mon.gov.ua/news/realizatsiia-polityky-bezbariernosti-v-osviti-rezultaty-2025-roku?v=6911ea19b12d3> [in Ukrainian].

2. Vidteper boiovi medyky maiut sproshchenyi dostup do roboty v tsyvilnii medytsyni ta navchannia na medychnykh spetsialnostiakh [From now on, combat medics have simplified access to work in civilian medicine and training in medical specialties]. (2025). MON Ukrainy. [in Ukrainian].

3. Butenko, A., Denyskina, H., Yeremenko, O., Knysh, O., Simshah, I., & Trebenko, O.. (2024). Roziasnennia shchodo zastosuvannia Kryteriiv otsiniuvannia yakosti osvitnoi prohramy [Clarification on the application of the Criteria for assessing the quality of an educational program]: metodychnyi posibnyk. Kyiv : Natsionalne ahentstvo iz zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity. [in Ukrainian].

4. Liashko, V. (2024). Postiinyi rozvytok, innovatsii ta zaluchennia mizhnarodnoho dosvidu u medychnu sferu [Continuous development, innovation and involvement of international experience in the medical field]. MOZ Ukrainy. <https://moz.gov.ua/uk/postijnij-rozvitok-innovacii-ta-zaluchennja-mizhnarodnogo-dosvidu-u-medichnu-sferu---cili-dlja-derzhavi-na-najblizhchi-roki--#!> [in Ukrainian].

5. Bjørnerås, A. B., Langørgen, E., Witsø, A. E., Kvam, L., Myhr, D., Andersen, J. M. R., ... Horghagen, S. (2023). Disabled student ambassadors promote inclusion in Norwegian higher education: building competencies and strategies for the future. *Disability & Society*, 40(2), 354–378. <https://doi.org/10.1080/09687599.2023.2279490> <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09687599.2023.2279490#d1e593> [in English].

6. Cohen, A., Steinert, Y., & Ruano Cea, E. (2022). Teaching Medical Students to Teach: A Narrative Review and Literature-Informed Recommendations for Student-as-Teacher Curricula. *Academic medicine : journal of the Association of American Medical Colleges*, 97(6), 909–922. <https://doi.org/10.1097/ACM.0000000000004608> [in English].

7. Dosvid zabezpechennia bezbariernosti osvity v NMU predstavly na mizhnarodnomu konhresi [The experience of ensuring barrier-free education at the NMU was presented at an international congress]. (2025). NMU imeni O.O. Bohomoltsia. <https://nmuofficial.com/news/dosvid-zabezpechennya-bezbar-yernosti-osvity-v-nmu-predstavly-na-mizhnarodnomu-kongresi/> [in Ukrainian].

8. Bezbariernist ta inkluzyvnist v zakladakh vyshchoi medychnoi osvity [Accessibility and inclusion in higher medical education institutions]. MOZ Ukrainy. <https://moz.gov.ua/storage/uploads/894a9107-90f1-4f30-877e-90e149e20a0f/Безбар'єрність-в-ХНМУ.pdf> [in Ukrainian].

УДК 376:167.7:37.013.74]:37-027.543

Ірина Орленко,

доктор філософії PhD, доцент кафедри спеціальної
та інклюзивної освіти

ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»,
докторант Інституту спеціальної педагогіки і
психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України

E-mail: irinaorlenko901@gmail.com,

ORCID ID 0000-0002-6322-0217

Researcher ID N-2205-2018

Iryna Orlenko,

Doctor of Philosophy PhD, Associate Professor of the special